

Kenőanyagok - Kenőolajok

Fogarasi Zsolt Miklós, Görög András

2018.11.27.

Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem

Tartalom

- MOL LUB Kft.
- Kenőanyagok
- Kenőolajok

MOL-LUB Kft

MORE THAN
300 OEM
APPROVALS

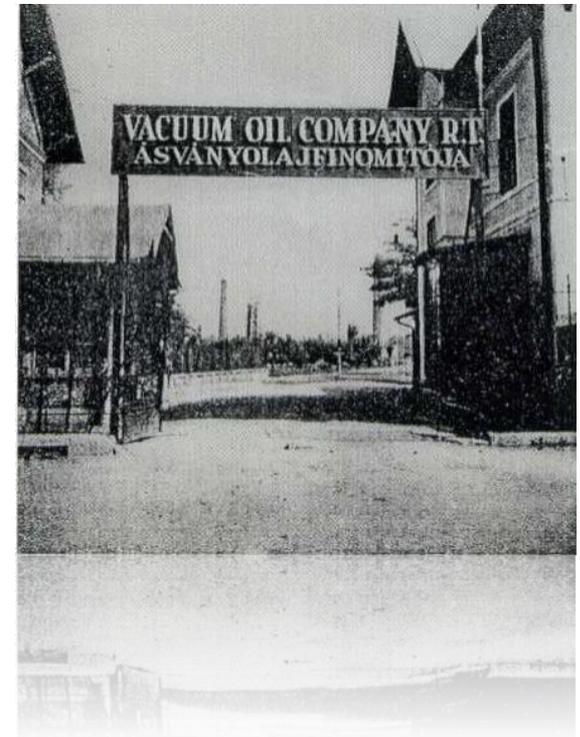
LUBRICANTS

110 YEARS

900 products, more than **2000** packaging

Own lubricant R&D,
production & laboratory
in Hungary and Croatia

KENŐANYAGOK FEJLŐDÉSE

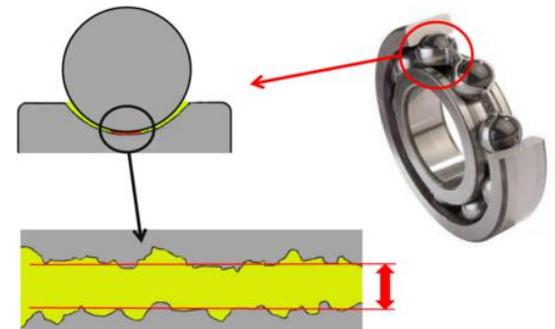
- A kenőanyagok a kezdetleges mechanikai szerkezetek megjelenésétől jelen vannak.
- A korai tengelyek fából készültek, amik forgását állati eredetű zsírokkal könnyítették meg.
- Az iparosodás során a kenőanyagok már hűtőközegként is funkcionáltak.
- A mozgó alkatrészek és körülmények változása a kenőanyagok fejlődését napjainkban is megköveteli.

KENŐANYAGOK FELADATAI

➤ A kenőanyagok filmet hoznak létre az elmozduló, súrlódó alkatrészek között.

- Ennek megfelelően csökkentik a súrlódási tényezőt,
- Csökkentik a kopást,
- Megvédik az alkatrészeket a berágódástól,
- Védik és passziválják a felületet,
- Gátolják a korróziót,
- Stb.,
- Növelik a rendszer élettartamát!

A kenőanyagok szerkezeti elemekké váltak!

KENŐANYAGOK FELOSZTÁSA

♥ Halmazállapot szerint

- ♥ Gázok
- ♥ Folyadékok
- ♥ Konzisztens anyagok
- ♥ Szilárd kenőanyagok

- ## ♥ A kenőanyagok kiválasztását az alkalmazási körülmények szabják meg, így legnagyobb volumenben a folyadékokra van igény

KENŐOLAJOK FELHASZNÁLÁSA

▼ Közlekedési kenőolajok

- ▼ Motorolajok
- ▼ Hajtóműolajok

▼ Ipari olajok

- ▼ Hidraulikaolajok
- ▼ Turbinaolajok
- ▼ Kompresszorolajok
- ▼ Szerszám gép olajok
- ▼ Hőközlő folyadékok

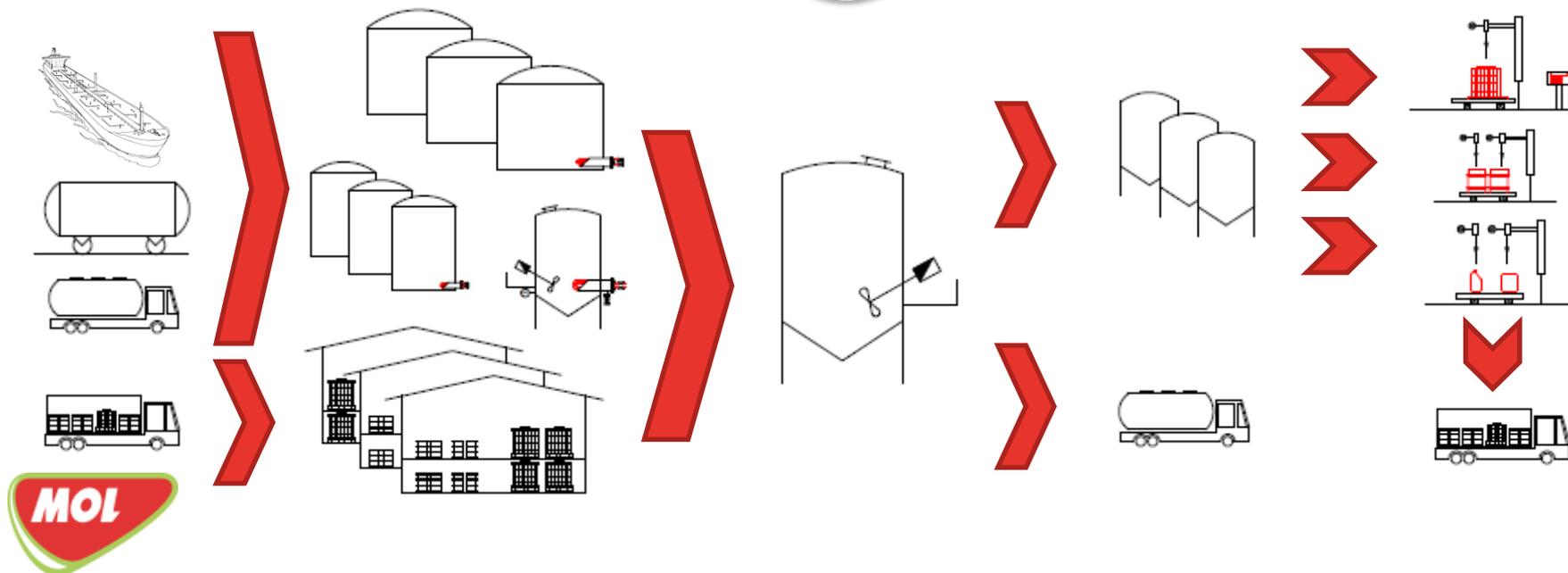
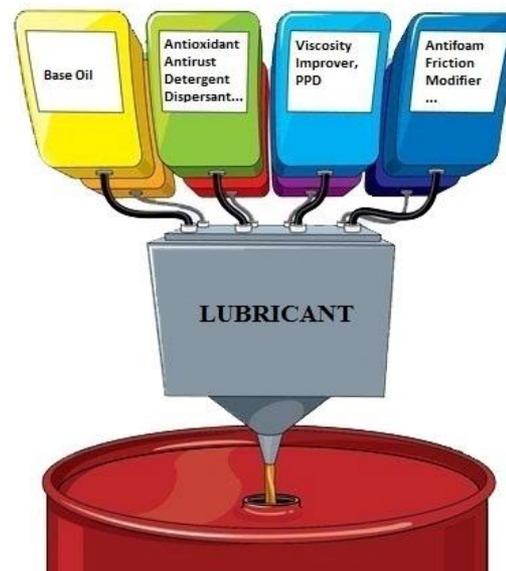
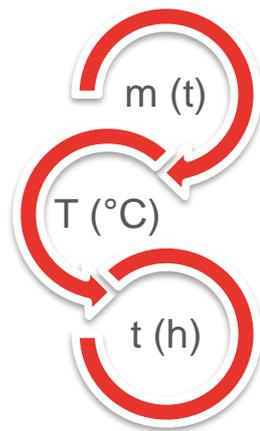
▼ Egyéb területek

- ▼ Élelmiszeripari olajok
- ▼ Gyógyászati (fehér) olajok

KENŐOLAJOK ELŐÁLLÍTÁSA

- Szakzsargon „olajkeverés”
- Szakaszos eljárás

KENOLAJOK FELÉPÍTÉSE

- ~ 80% bázisolaj
- Ásványi
  - Gr. I.
  - Gr. II.
  - Gr. III.
- Szintetikus
  - Gr. IV (PAO)
  - Gr. V (egyéb, pl. észter)

- ~ 20% adalék
  - Viszkózitás módosító
  - Folyáspont módosító
  - Detergens
  - Diszpergens
  - Kopásgátló
  - Oxidációgátló
  - Súrlódás módosító
  - Habzágátló

ALAPOLAJOK FUNKCIÓI

▶ A bázisolaj szerepe a kenőanyagokban

- ▶ Biztosít némi kenést
- ▶ Oldószer az adalékokhoz
- ▶ Hőközvetítő közeg
- ▶ Tisztító ágens
- ▶ Megfelelő folyási tulajdonságokat kölcsönöz

ALAPOLAJOK FELOSZTÁSA

API bázisolaj kategóriák

Csoport	Kéntartalom, tömeg %		Telített szénhidrogének, tömeg %	Viszkozitás Index
Group I	> 0,03	és/vagy	< 90	80 - 119
Group II	< 0,03	és	> 90	80 - 119
Group III	< 0,03	és	> 90	> 120
Group IV	Poli-alfa-olefinek (PAO)			
Group V	Egyéb bázisolajok			

LEGFONTOSABB PARAMÉTER

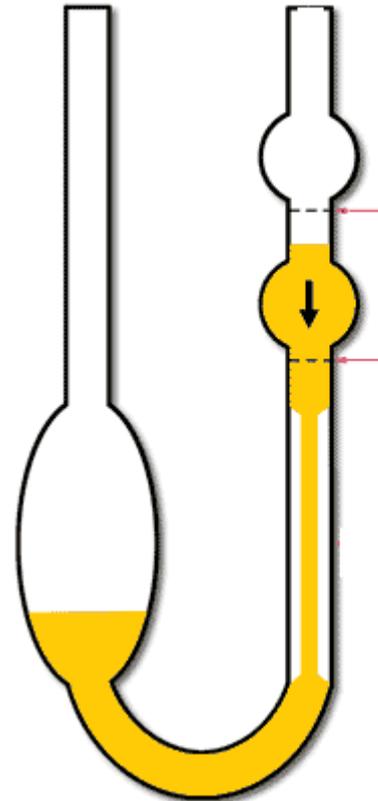
- Megadja a folyadék csúsztató erővel szembeni ellenállását
- Magyarul: mennyire folyik adott hőmérsékleten

$$\mu = \frac{\pi \times r^4 \times g \times l \times t}{8L \times V} = k \times (t_1 - t_2)$$

μ :	kinematikai viszkozitás
r :	kapilláris sugara
l :	átlagos hidrosztatikus fej
g :	gravitációs gyorsulás
V :	áramló folyadék térfogata
t :	idő
k :	kapilláris állandó

Kinematikai viszkozitás

ADLÉKOK

Aktív

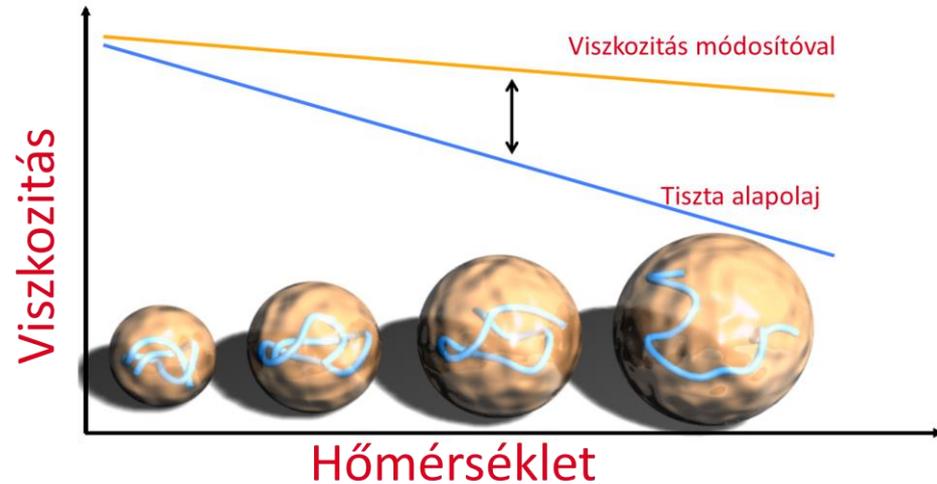

Inaktív

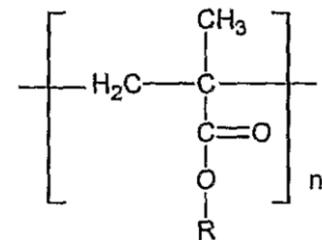

LEGFONTOSABB ADALÉKOK

Viszkozitás
módosító

Folyáspont
csökkentő

PAMA

MI VAN A FLAKONON?

Viszkozitási osztályok (SAE J 300)

	CCS max. cP	MRV max. cP	Kinematikai viszkozitás, 100°C min. cSt	Kinematikai viszkozitás, 100°C max. cSt	HTHSV, 150°C min. cP
0W	6,200 at -35	60,000 at -40	3.8	-	-
5W	6,600 at -30	60,000 at -35	3.8	-	-
10W	7,000 at -25	60,000 at -30	4.1	-	-
15W	7,000 at -20	60,000 at -25	5.6	-	-
20W	9,500 at -15	60,000 at -20	5.6	-	-
25W	13,000 at -10	60,000 at -15	9.3	-	-
20	-	-	5.6	< 9.3	2.6
30	-	-	9.3	< 12.5	2.9
40	-	-	12.5	< 16.3	2.9 (0W-40, 5W-40, and 10W-40 grades)
40	-	-	12.5	< 16.3	3.7 (15W-40, 20W-40, 25W-40, 40 grades)
50	-	-	16.3	< 21.9	3.7
60	-	-	21.9	< 26.1	3.7

Adalékgyártás

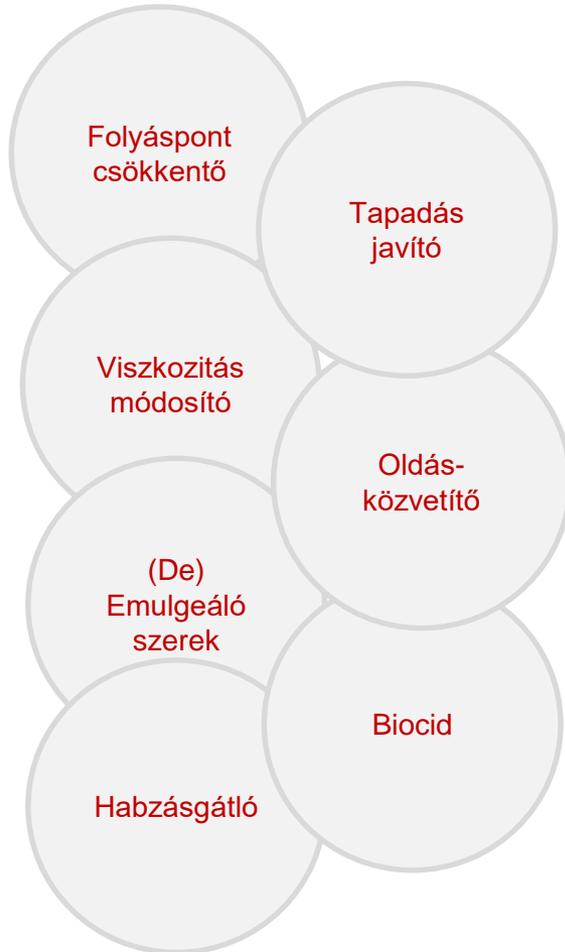
Fazekas Attila

2017.11.21.

Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem

AZ ADALÉK CSALÁDOKBÓL MIT FED LE A MOL-LUB PORTFOLIO?

Inaktív

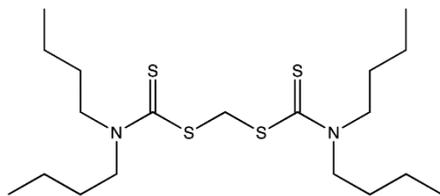
Aktív

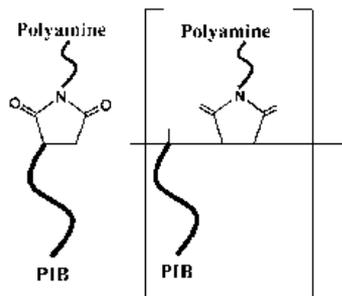
KÉT VEGYÜLETCSOPORT: VISSZA A KÉMIÁHOZ

Aktív

Ditiokarbamátok

Polialkil-szukcinimidek

PIBSI

polyPIBSI

Kopásgátló

Oxidáció-
gátló

Nyomásálló
adalék

Korrózió-
gátló

Diszpergens

Detergens

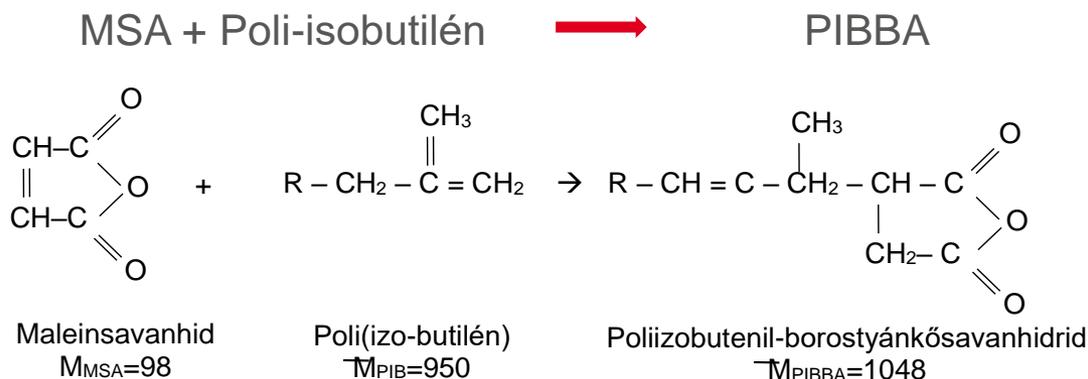

DETERGENS/DISZEPREGENS: SZUKCINIMIDEK

SZUKCINIMID ÜZEMRÉS

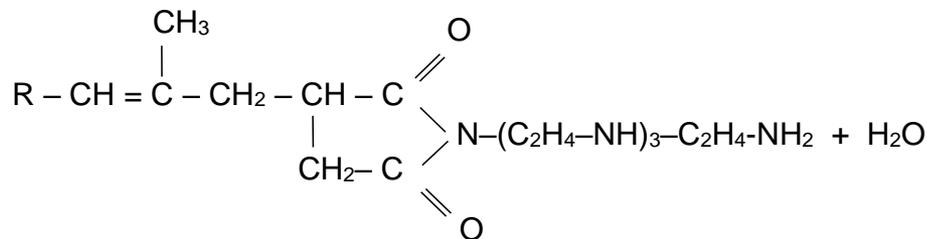
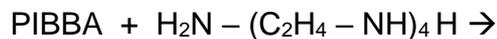
TERMÍKUS TECHNOLÓGIA (CSAK DISZPERGENS):

Maleinálás:

Acilezés:

PIBBA + poliamin $\longrightarrow$ mono- vagy bisz-szukcinimid + víz

PIBBA $M_{\text{PIBBA}}=1048$

Tetraetilén-pentamin $M_{\text{TEPA}}=189$

mono-szukcinimid $M_{\text{mono}}=1219$

Víz $M_{\text{víz}}=18$

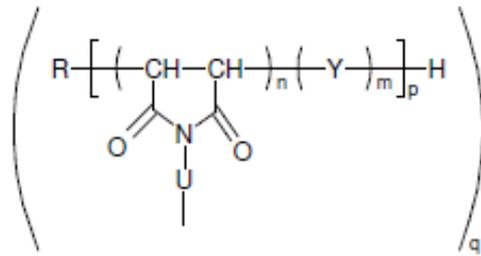

DETERGENS/DISZEPREGENS: SZUKCINIMIDEK

SZUKCINIMID ÜZEMRÉSZ

OLDÓSZERES TECHNOLÓGIA

- Katalitikus adicionálás (PIB + MSA + DTBP (kat.) + Xilol)
- Oldószermentesítés
- Hígítás, szűrés
- Acilezés

poliszukcinimid

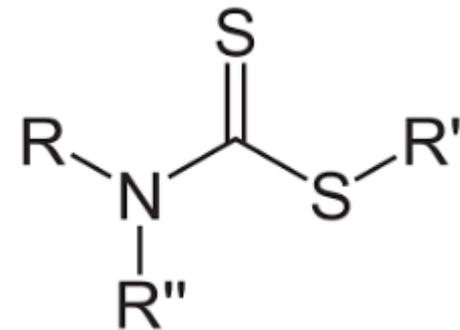
ahol: $U = -\text{CH}_2-\text{CH}_2-(\text{NH}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-)_x$

$x \geq 0$

$m, n, p, q \geq 1$

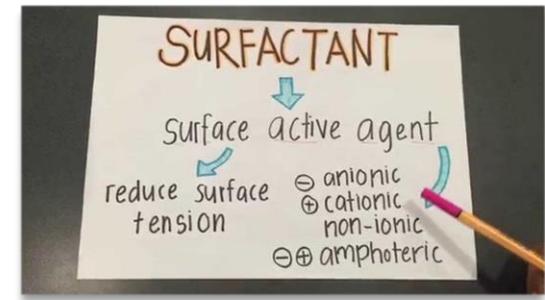
EP/AW: DITIOKARBAMÁTOK

- ✔ Százhalombatta Kísérleti Üzem
- ✔ CS₂-alapú kémia:
  - ✔ Hamumentes:
Metilén-bisz(dibutil-ditiokarbamát)
  - ✔ Cink-alapú (nem gyártott)
- ✔ Egyéb kísérleti alkalmazások:
  - ✔ Cink-alapú (gumiipari ultragyorsító)
  - ✔ Cink-Mangán alapú (mg.-i fungicid)

EGYEDI ADALÉKOK: TENZIDEK

✔ Tenzid I: Makroemulzió

- ✔ Alk. terület: Kőolajkitermelés EOR
- ✔ Elsődleges és másodlagos technológiával csak 30-60% kitermelhető

Cél: termelékenység növelése

✔ Tenzid II: Mikroemulzió

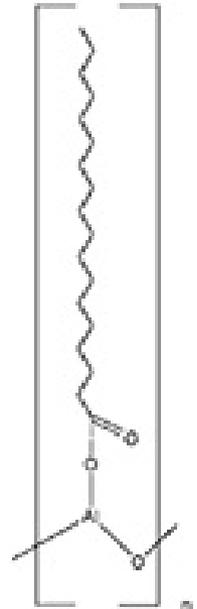
- ✔ Alk. terület: gázkutak kezelésére
- ✔ Kút körüli zónát kitisztítja, több esetben kőolajtermelés is megvalósult

Cél: vízhozam csökkentés

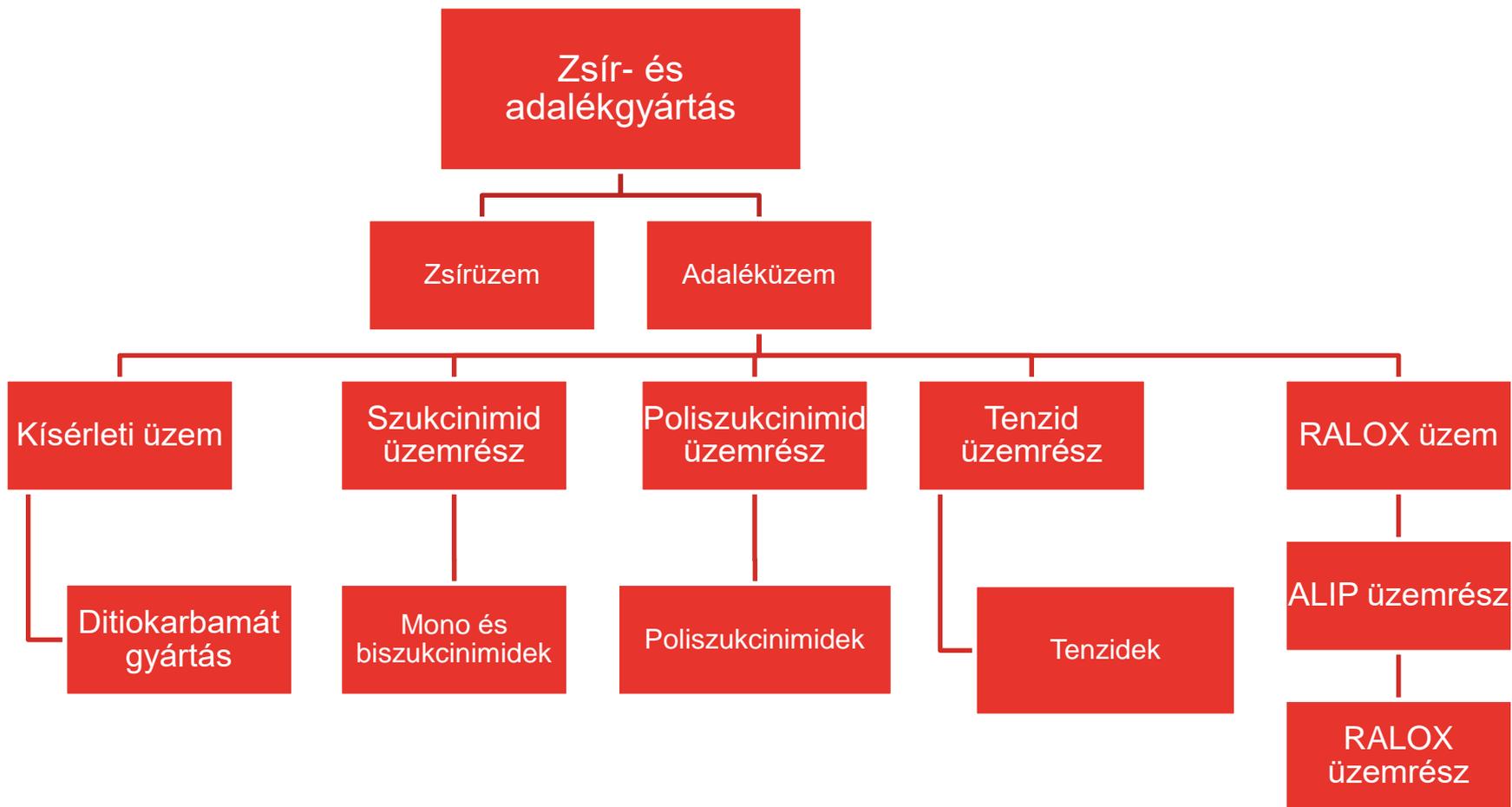

ZSÍRFŐZÉS ADALÉK: SŰRÍTŐK

- Kenőzsírokat sűrítők típusa szerint is csoportosíthatjuk (Li, LiX, CaS, CaSX, AlX, polimer, stb.)
- Alu-komplex zsírsűrítő előállítása
  - Zsír prekursor (közti-termék)
  - Kétlépcsős gyártása:
    - Al-isopropoxid (ALIP)
    - Al-oxo-sztearát
  - A végső komplex struktúra a zsírgyártás során alakul ki
- Piacon értékesíthető köztitermék zsírgyártó cégeknek (AlX részesedés: 35% EU-ban)

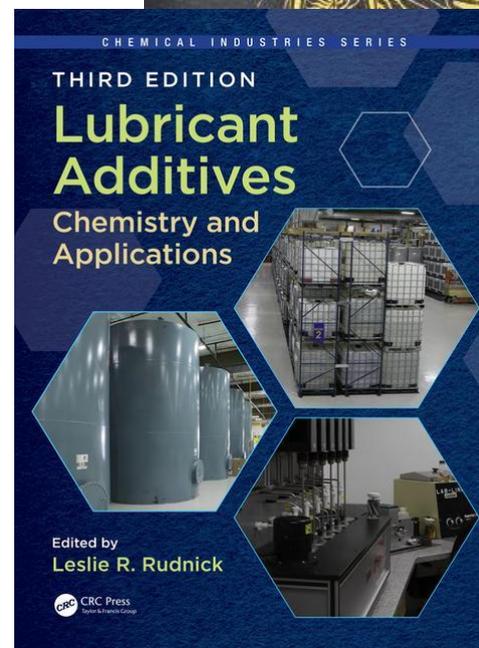
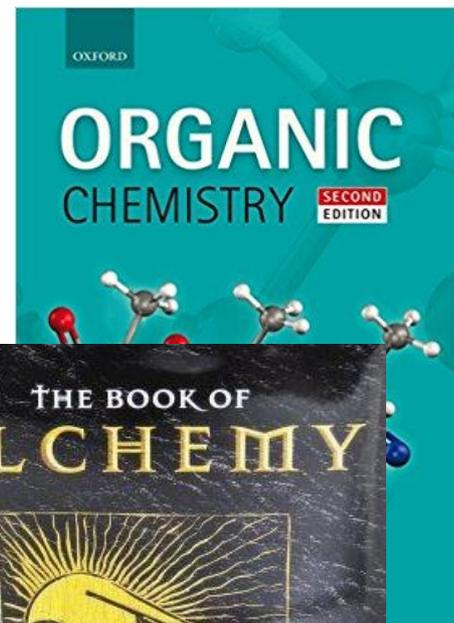

A MOL-LUB ADALÉKGYÁRTÁS ÜZEMEI

AZ ADALÉKOK JÖVŐJE

- Az adalékok elengedhetetlen kellékei a modern kenőanyagoknak
- A fejlesztés alkalmazott tudomány és kémia:
  - Felhasználás fókuszú
  - Kísérlet alapú
  - ...zsákutcákkal
- MOL- LUB nagy hangsúlyt fektet az adalék-üzletág kiterjesztésére a 2030-as Stratégiájának megfelelően

Kenőzsírok

Pölczmann György

2018.11.27.

Almásfüzitő

Témakörök

- ✔ Kenőzsírok definíciója
- ✔ Kenőzsírok összetétele, csoportosítása
- ✔ Kenőzsírok előállítása
- ✔ Kenőzsírok felhasználása
- ✔ Kenőzsírok fejlesztése

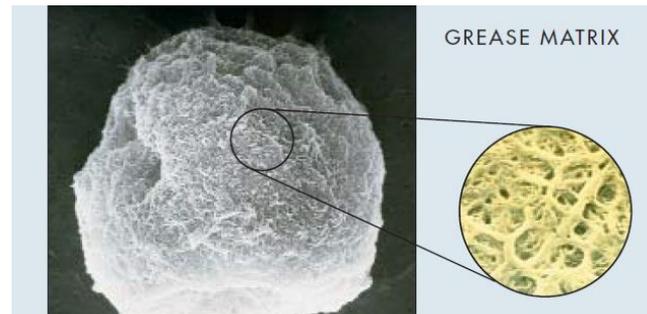

Definíció

➤ ASTM D288: szilárd-félfolyadék **diszperzió**

➤ Diszpergált anyag: **sűrítő**

➤ Diszperziós közeg: **kenőolaj** (alapolaj)

➤ Sinitsyn: kenőanyag, ami bizonyos körülmények között (hőmérséklet, terhelés) szilárd anyagként viselkedik, majd a terhelés növelésével plasztikus folyadékként kezd folyni. A folyamat reverzibilis.

Szilárd

Hőmérséklet/nyomás/nyírás

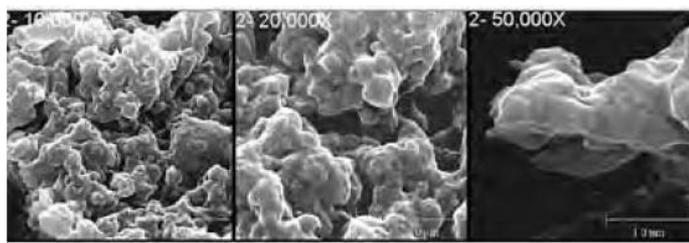
Félfolyadék

➤ Ishchuk: sűrítőből és olajból álló diszperzió, ahol a diszpergált fázis

➤ Három dimenziós vázat (térhálót) alakít ki a bázisolajban

➤ A sűrítő egy vagy két dimenzióban a kolloid mérettartományba esik

➤ A sűrítőt és az olaj között másodlagos kölcsönhatások lépnek fel

Összetétel

~20%
adalék

~ 80%
bázisolaj

~0-10% adalék
~4-18% sűrítő

~ 70-96%
bázisolaj

▼ Bázisolajok (MOL-LUB)

- ▼ Group I-es olajok (60-500 cSt V40)
- ▼ Group IV-es olajok (poli-alfa-olefinek)

▼ Adalékok

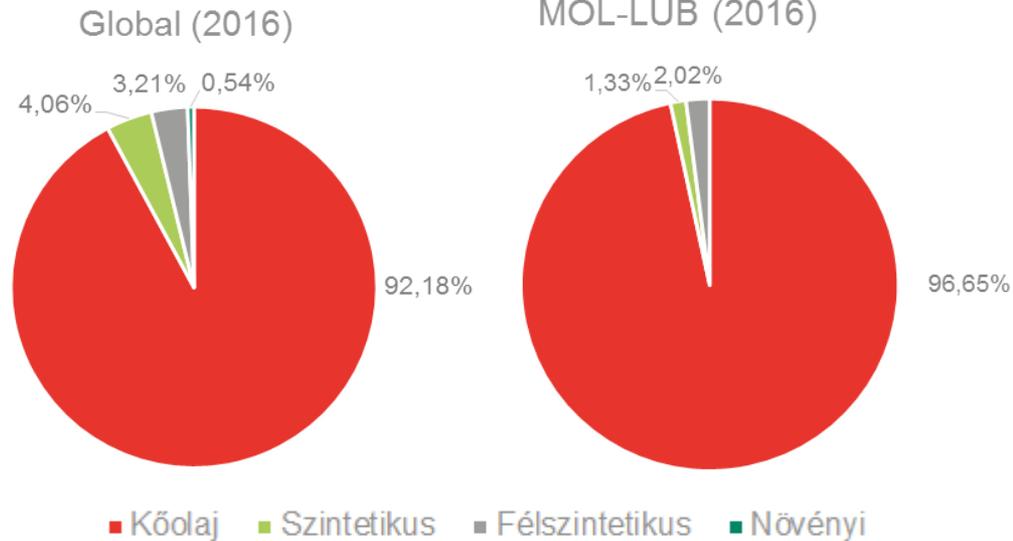
- ▼ ~olaj adalékok (EP/AW adalékok, polimerek, korróziós inhibitorok, stb.)
- ▼ egyéb szilárd adalékok (grafit, molibdén-szulfid, stb.)

Kenőzsírok csoportosítása

Összetétel szerint

- ▼ Bázisolaj alapján
  - ▼ Kőolaj alapú
  - ▼ Szintetikus
  - ▼ Félszintetikus
  - ▼ Növényi olaj alapú
- ▼ Sűrítő típusa alapján
  - ▼ Fémszappan alapú
    - ▼ Hagyományos
    - ▼ Komplex
  - ▼ Nem szappan alapú

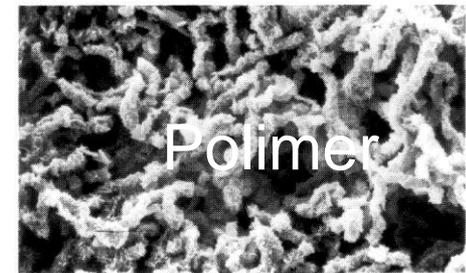
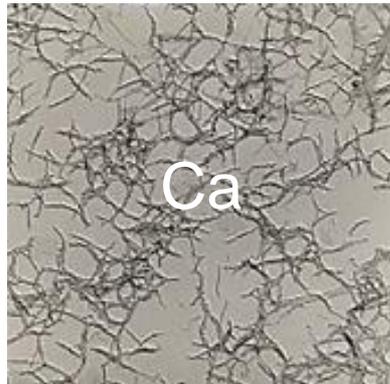
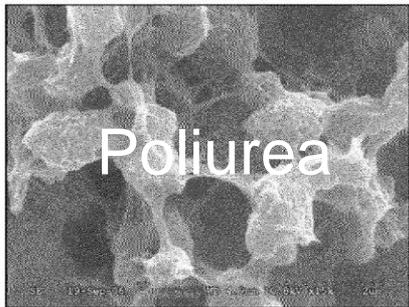
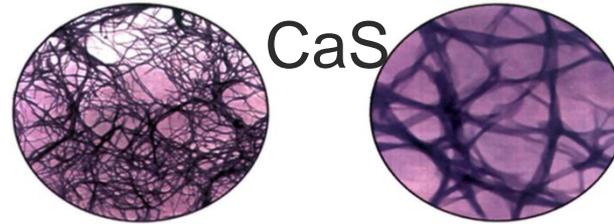
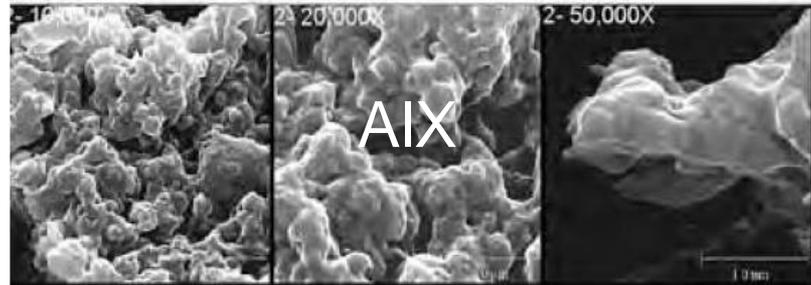
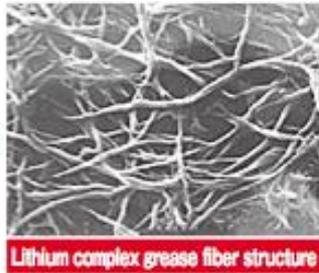
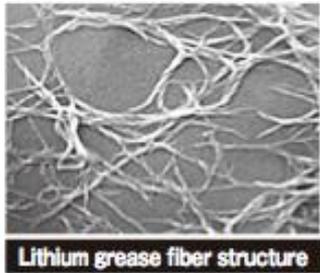

NLGI konzisztencia fokozat szerint

Felhasználás szerint

Sűrítőtípusok

Fontosabb kenőzsír sűrítők és azok tulajdonságai

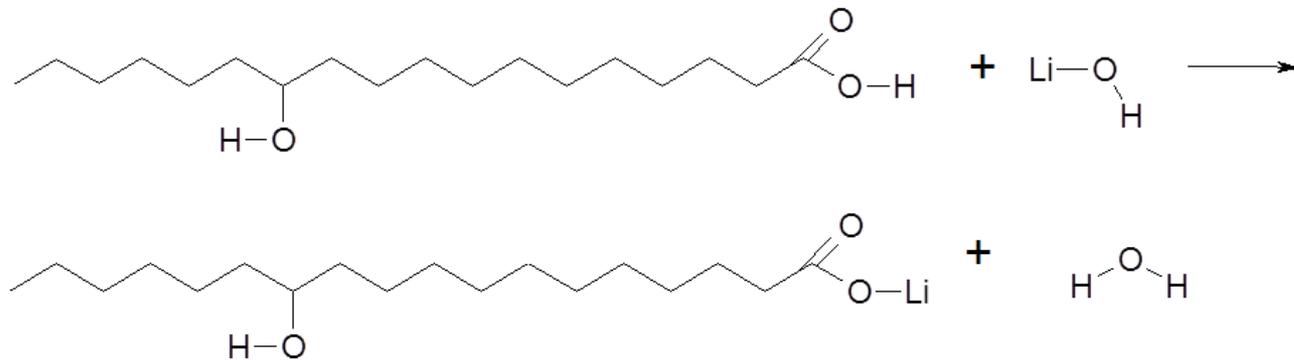
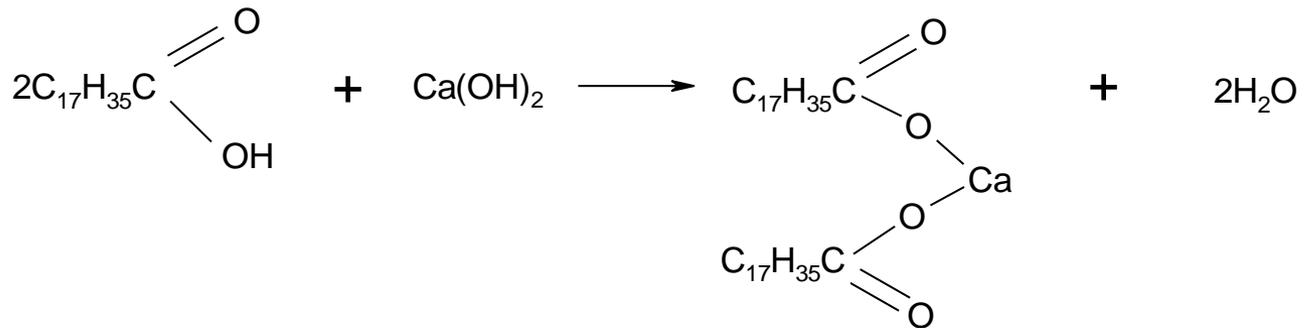
A sűrítő típusa	Maximális °C	Mechanikai stabilitás	Vízállóság	Olajtartó képesség	MOL kenőzsír
Kalcium-szappan (víztartalmú)	60	Közepes	Jó	Jó	Calton
Kalcium-szappan (vízmentes)	120	Jó	Jó	Jó	Caltek
Kalcium-komplex szappan	140-180	Közepes	Jó	Jó	Neoma
Lítium-szappan	120	Jó	Jó	Jó	Liton
Lítium-komplex szappan	140-180	Jó ⇔ kitűnő	Jó	Jó ⇔ kitűnő	Favorit
Alumínium-szappan	70	Gyenge	Jó	Jó	
Alumínium-komplex szappan	140-170	Jó	Kitűnő	Jó	Alubia, Aluroll, Alugear
Kalcium szulfonát	200	Kitűnő	Kitűnő	Kitűnő	Sulphogrease
Organofil bentonit	200-220	Közepes	Jó	Jó	Helios

Kenőzsír sűrítők

▶ Hagyományos fémszappanok

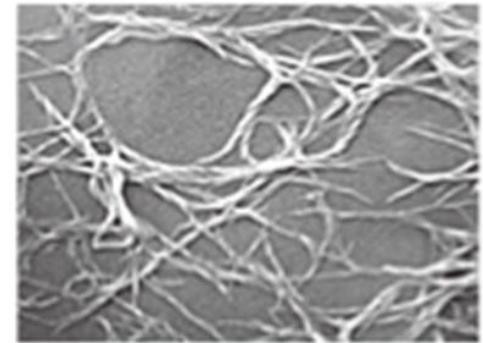
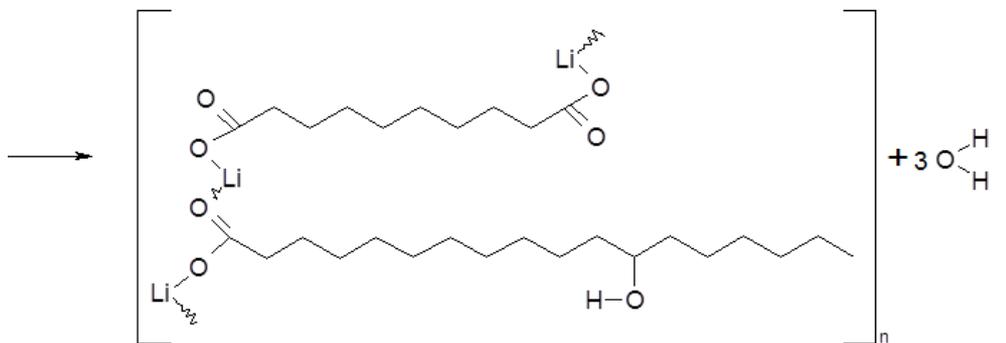
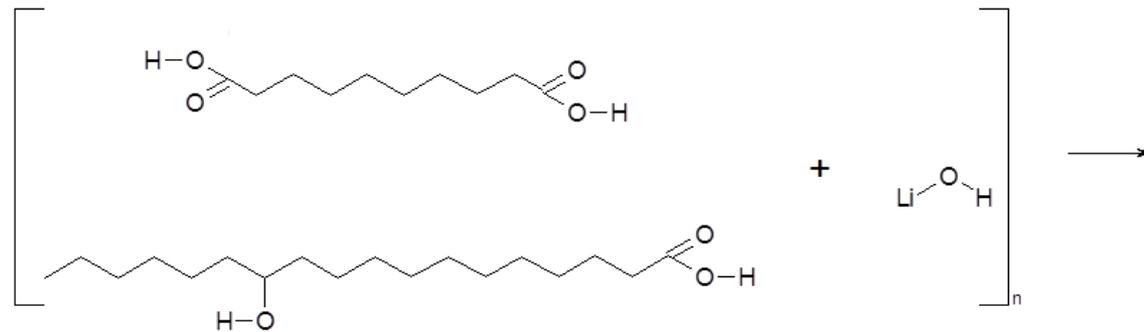
▶ Előállítás: nagy szénatomszámú karbonsav és fém-hidroxid reakciója

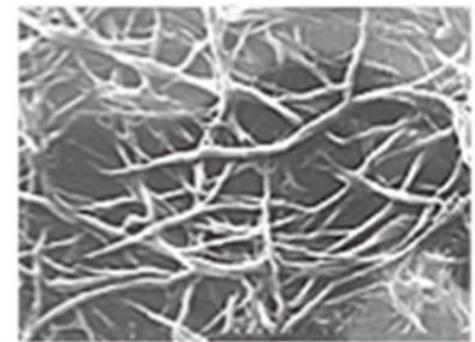
Kenőzsír sűrítők

► Komplex sűrítők

► Többféle karbonsavat tartalmazó, bonyolultabb kristályszerkezetű vegyületek

Lithium grease fiber structure

Lithium complex grease fiber structure

Kenőzsír sűrítők

▶ Nem szappan alapú sűrítők

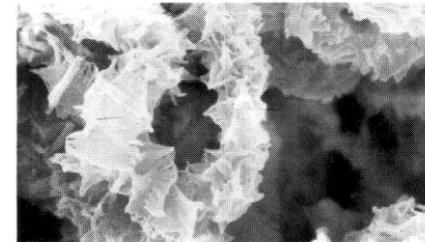
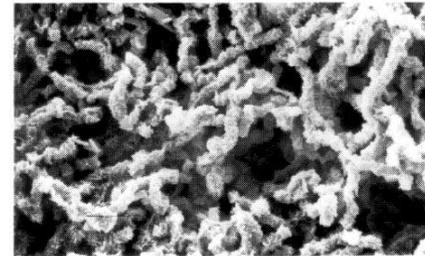
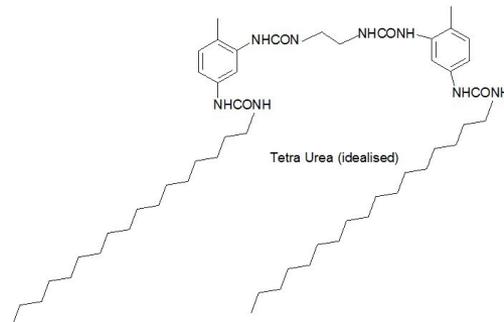
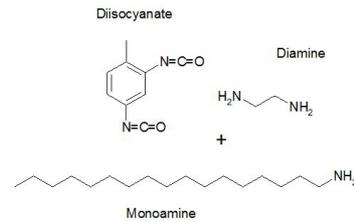
▶ Agyagásványok (bentonit)

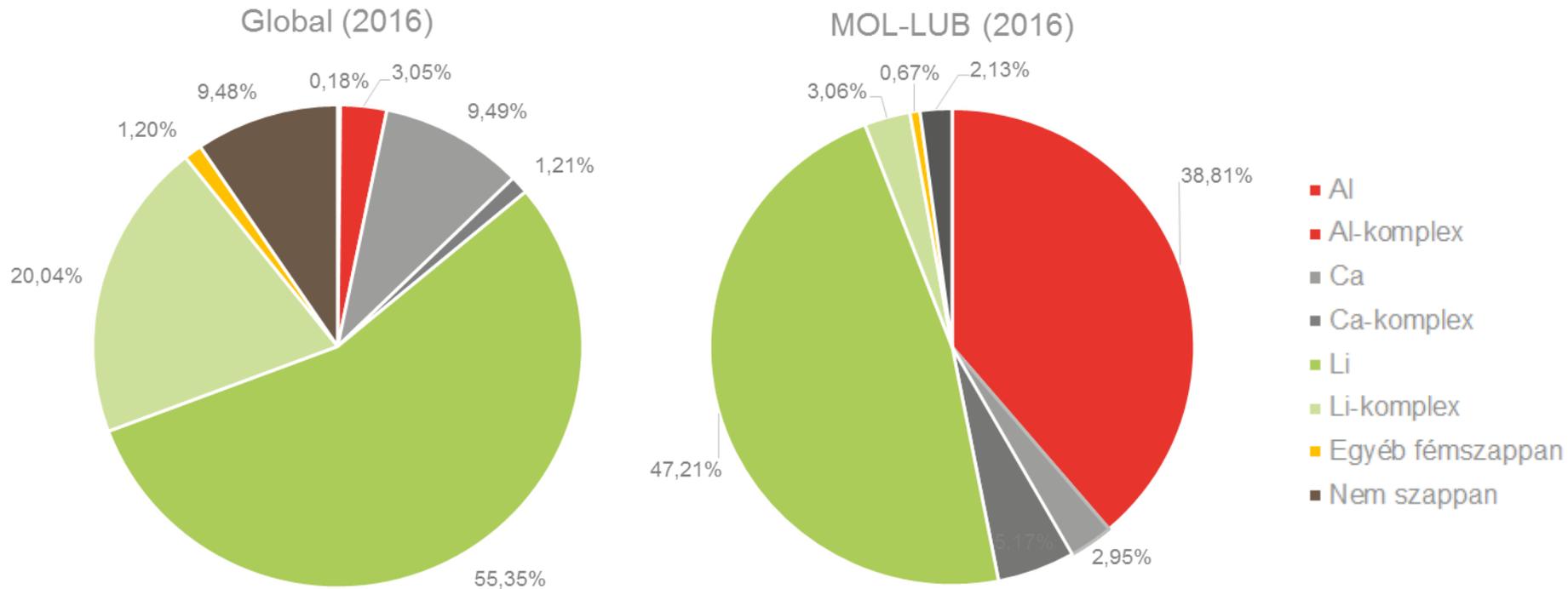
▶ Polimerek

▶ Polikarbamid

▶ PE, PP, PTFE

Kenőzsír gyártás a sűrítő típusa szerint

Kenőzsírok adalékolása

- Kedvezőtlen hatás a szerkezetre és a kenőzsír egyéb tulajdonságaira
- Optimális hatékonyság bizonyos adalékolási szinten, felette túladagolási kedvezőtlen hatás
- A különböző adalék típusok szinergizmusa mellett néha antagonisztikus hatás mutatkozik
- Az egyik fajta (bázisú) kenőzsírban hatékony az adalék, míg a másokban nem mutat kedvező hatást
- Speciális követelményt kielégítő kenőzsír speciális alapolaja miatt eltérő adalék-package igény

NLGI konzisztencia fokozat

- NLGI: National Lubricating Grease Institute
- Penetráció: 60 törés után, 25 °C-on mérve

NLGI fokozat	Penetráció [0,1 mm]	A kenőzsír állaga
000	445-475	Folyós
00	400-430	Folyós
0	355-385	Nagyon lágy
1	310-340	Lágy
2	265-295	Mérsékelten lágy
3	220-250	Félfolyékony
4	175-205	Félkemény
5	130-160	Kemény
6	85-115	Nagyon kemény

Kenőzsírok NLGI szerinti osztályozása

NLGI 4

NLGI 1

Kenőzsírok előállítása

➤ Szakaszos folyamat

➤ Fő lépések:

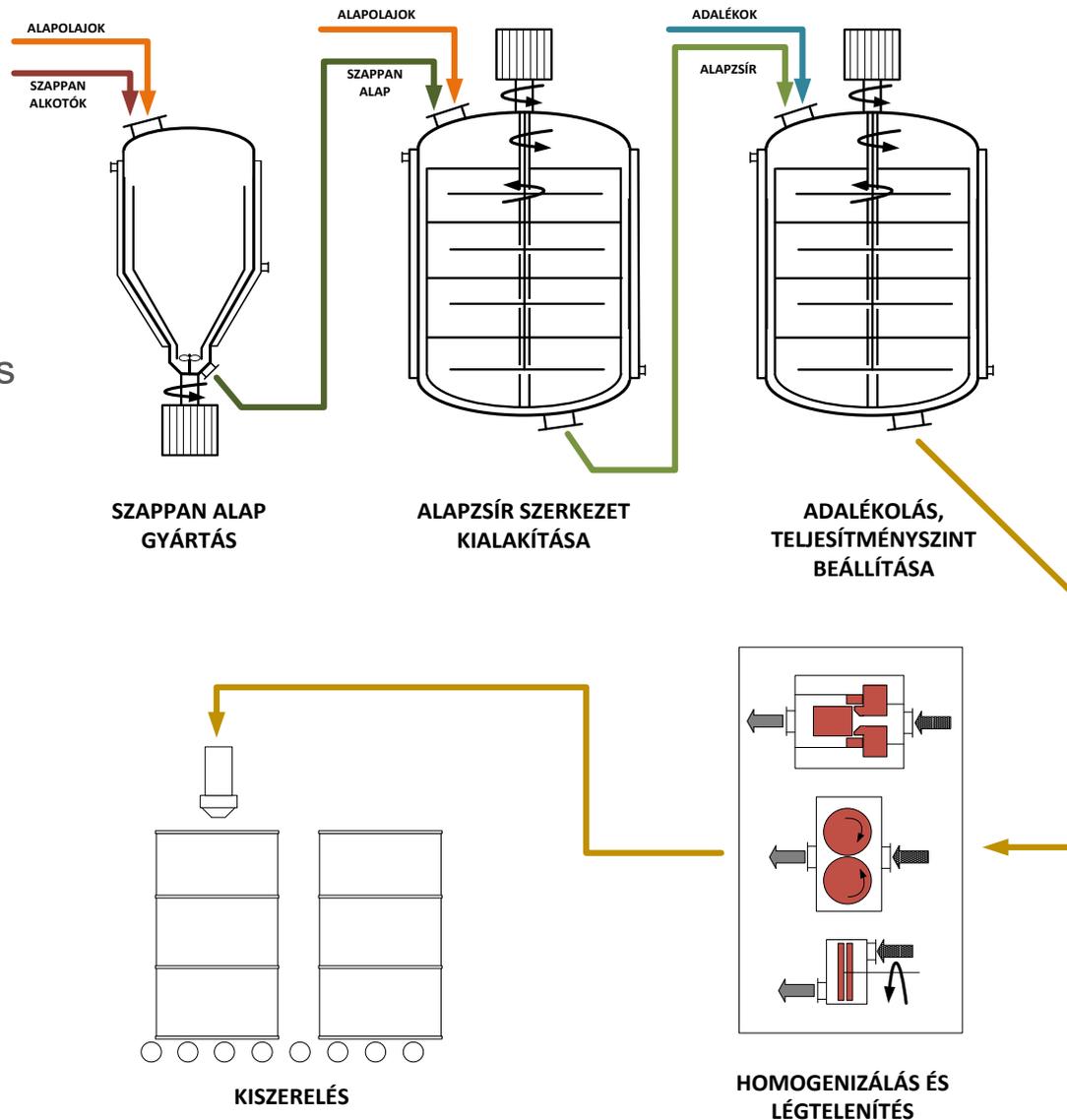
- Sűrítő előállítása
- A sűrítő oldása olajban
- Hűtés, adalékolás
- Homogenizálás, légtelenítés
- Kiszereelés

➤ Sűrítő típusonként eltérő

gyártástechnológia

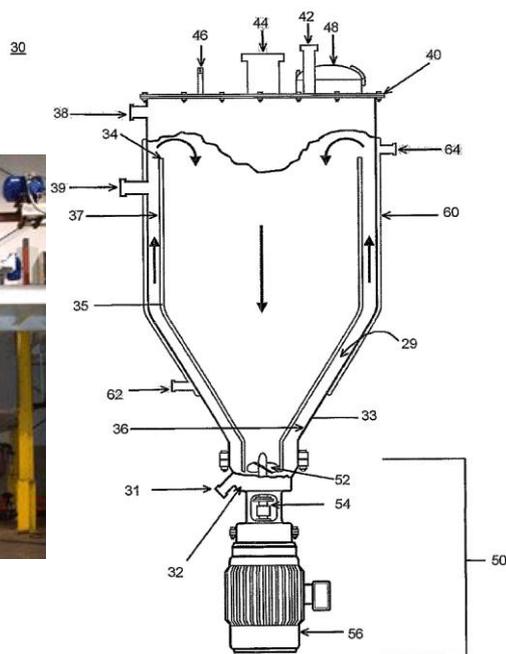
$$T_{\max} = 100-250 \text{ } ^\circ\text{C}$$

$$P_{\max} = 0-6 \text{ barg}$$

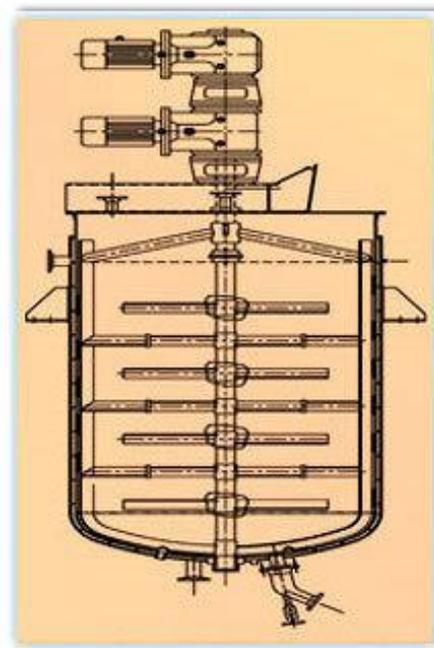

Zsírforzó készülékek

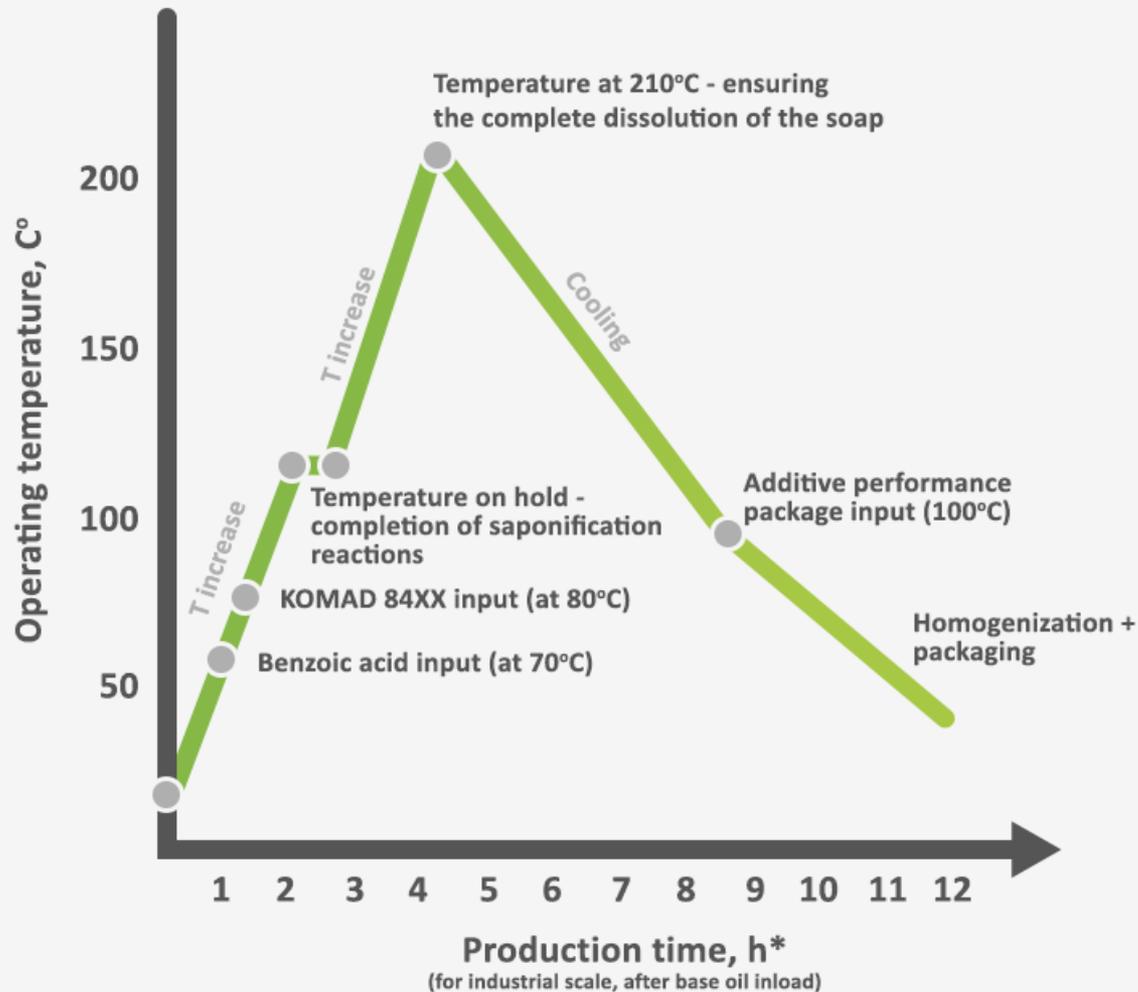
Kontaktor (autokláv)

Duplikátor

Al-komplex kenőzsír előállítása

*production time can be different depending on the scale of manufacturing

Li-12HSA kenőzsír gyártása

Sűrítő előállítása

- Alapolaj 1/3 bemérése
- Szilárd zsírsavak (12-HSA) bemérése
- Kevertetés, felfűtés
- LiOH bemérés
- Kevertetés, melegítés, nyomás emelése
- Hőn tartás
- Programozott hűtési és keverési folyamat indítása
- Nyomás elengedése

Sűrítő oldása olajban

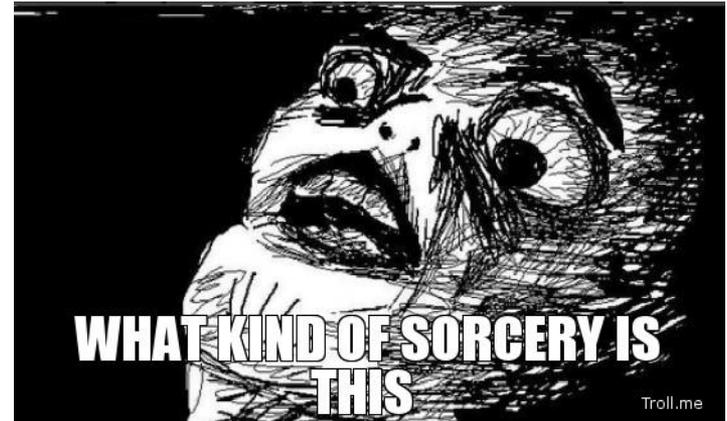
- 2/3 alapolaj bemérése (visszahűtő olaj)
- Kevertetés, felfűtés
- Polimerek bemérése
- Felfűtés, hőn tartás, intenzívebb kevertetés

Hűtés, adalékolás

- Hűtési és keverési folyamat folytatása, adalékolás
- Festés
- Hűtés folytatása

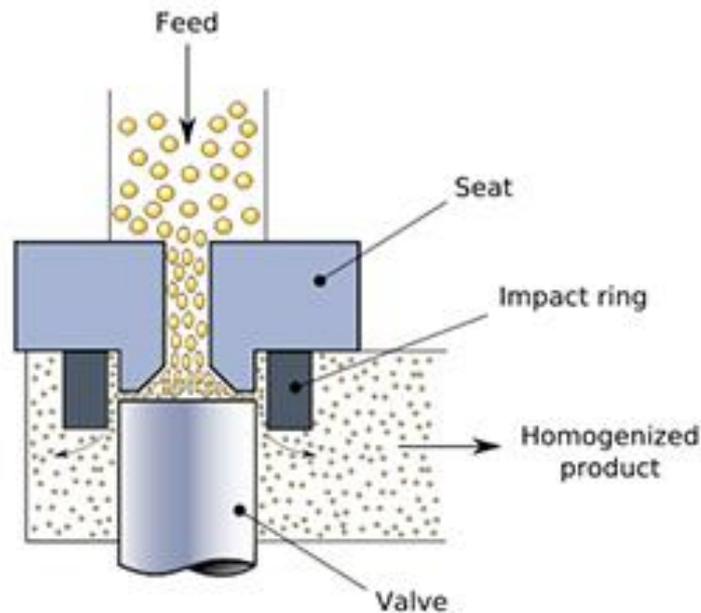
Homogenizálás, légtelenítés

Kiszerezés

Kenőzsírok homogenizálása

- ✔ Egyenletesebbé teszi a sűrítő eloszlását
- ✔ Javítja a kenőzsír megjelenését
- ✔ Javítja a kenőzsír mechanikai tulajdonságait
- ✔ Homogenizátorok
  - ✔ A zsírt egy szűk résen keresztül préselik
  - ✔ Pl. Gaulin homogenizáló

Vizsgálati módszerek

▼ Penetráció

- ▼ Nyugalmi
- ▼ Törés utáni

▼ Cseppenéspont

▼ Korróziós tulajdonságok

- ▼ Réz
- ▼ Acél

▼ EP,AW tulajdonságok

- ▼ Négygolyós
- ▼ Timken

▼ Hidegoldali tulajdonságok

- ▼ Folyási nyomás
- ▼ Hidegindítási nyomaték

▼ Olajelválás

- ▼ Tárolás alatt
- ▼ Melegítés hatására

▼ Vízállóság

- ▼ Statikus
- ▼ Vízpermet

▼ SKF V2F

▼ FAG FE9

▼ SKF ROF, ROF+

▼ Röpállóság

▼ EMCOR

▼ Dinamikus vízállóság

Kenőzsír kiszerezése

A zsírkenés előnyei

- Egyszerűbb tömítési konstrukció, a kenési helyről nem folyik el
- A csapágy oldalán gátat alkotva megakadályozza a szennyezők bejutását
- A kenési helyre egyszerűen eljuttatható
- A kenési helyen több évig használható, leállás esetén védi a felületet
- Megfelelő konstrukció esetén kisebb veszélyt jelent a környezetre
- Csökkenti a csapágyzajt

Nem célszerű zsírkenést alkalmazni

- ✔ Nagy fordulatszámú csapágyak esetén (n-határ – csapágy tervezés)
- ✔ Magas üzemi hőmérséklet esetén, mert olajkenéssel a hűtés is megoldható
- ✔ Ha a csapágyazás súrlódási veszteségének csökkentése fokozott követelmény
- ✔ Ha egy szerkezeten belül más gépelemek kenéséhez már olajat használunk

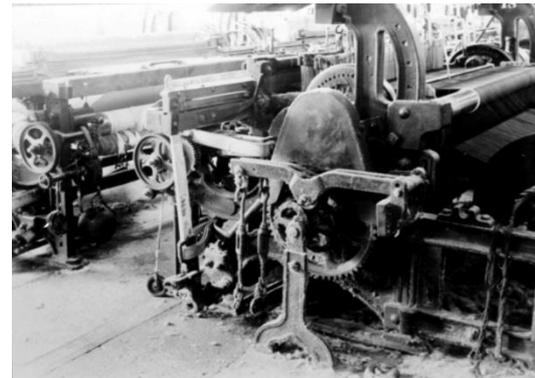

Kenőzsírok felhasználása

- Már az ókorban is használták (állati zsíradék)

- Ipari forradalom: kőolaj alapú termékek (tisztá zsírsavak, párlatok)

Kenőzsírok felhasználása

- ▶ Napjaink: széleskörű felhasználás, speciális igények, széles választék
  - ▶ Szintetikus olajok, komplex sűrítők, polimerek, agyagásványok, szerteágazó funkcionális adalékcsoportok

Kenőzsírok felhasználása

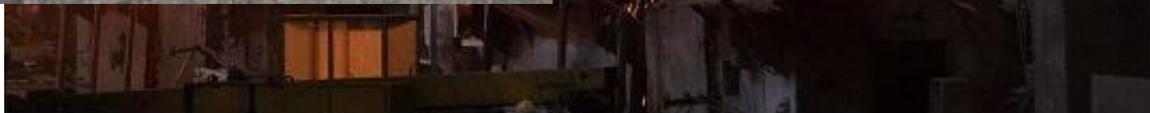
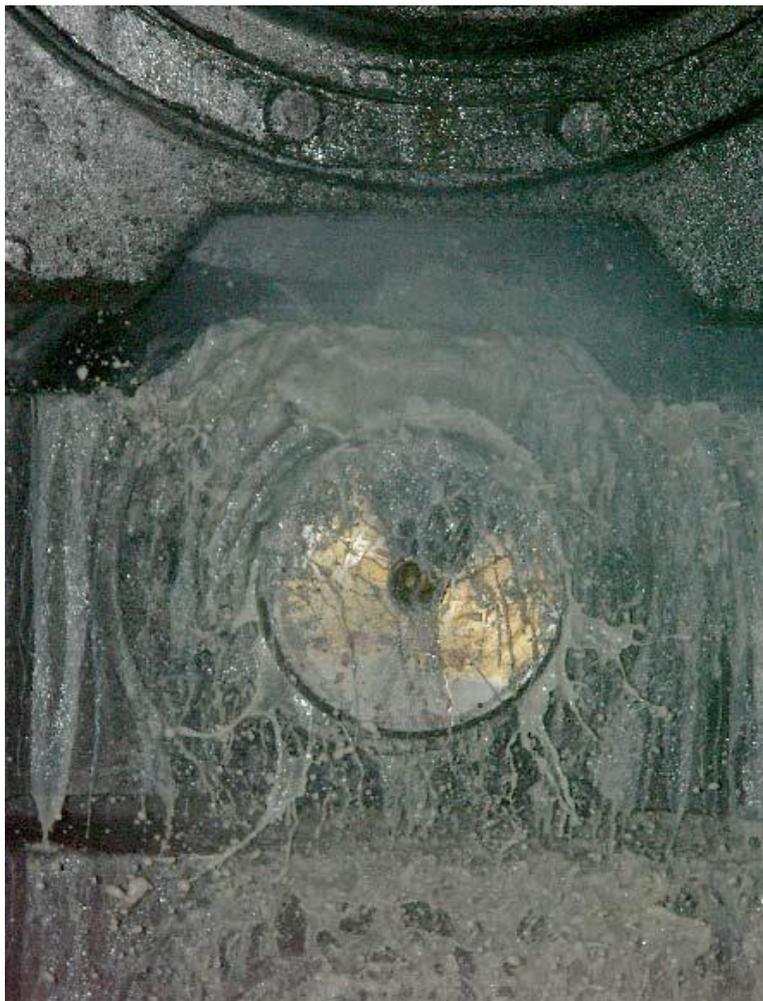
- ▶ Napjainkban
  - ▶ Sűrítő típusa
  - ▶ NLGI fokozat
  - ▶ Speciális igények
    - ▶ Élelmiszeripar

- ▶ Fő felhasználási területek
  - ▶ Gördülőcsapágyak
  - ▶ Siklócsapágyak
  - ▶ Hajtóművek
  - ▶ Lánchajtások
  - ▶ Kábelek

Típus	T _{max} [°C]	Mechanikai stabilitás	Vízállóság	Olajtartó képesség
Nátrium-szappan	120	Közepes	Gyenge	Közepes
Kalcium	60	Közepes	Kitűnő	Jó
Kalcium-komplex	150-200	Közepes	Jó	Jó
Lítium	150	Jó	Jó	Jó
Lítium-komplex	150-200	Kitűnő	Jó	Jó
Alumínium	70	Gyenge	Jó	Jó
Alumínium-komplex	140-170	Jó	Kitűnő	Jó
Polikarbamid	180	Jó	Kitűnő	Jó
Organofil bentonit	200-220	Közepes	Jó	Jó

Környezeti tényezők/követelmények/válaszok

Kenőzsír sűrítők összeférhetősége

	Al-komplex	Ca	Ca-komplex	Bentonit	Li (12-HSA)	Li-komplex	Poliurea
Al-komplex	-	I	B	I	I	C	B
Ca	I	-	I	C	B	C	B
Ca-komplex	B	I	-	I	I	C	C
Bentonit	I	C	I	-	I	I	I
Li (12-HSA)	I	B	I	I	-	C	B
Li-komplex	C	C	C	I	C	-	B
Poliurea	B	B	C	I	B	B	-

C: összeférhetők
I: nem összeférhetők
B: részlegesen összeférhetők

Kenőzsírok kiválasztása

Környezeti tényezők

Hőmérséklet
Szennyezők
Agresszív környezet

Munkakörülmények

Terhelés
Sebesség
Vibráció

Karbantartás

Egyéni kenés
Központi kenés
Élettartam kenés

Konstrukció

Horizontális, vertikális

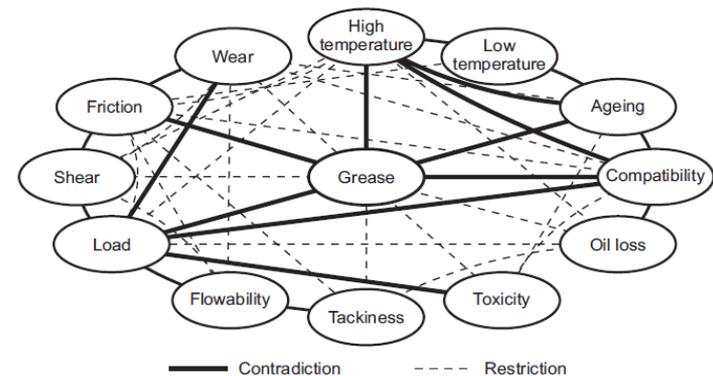
Jelenlegi kenés

(kompatibilitás)

Kenőzsírok fejlesztése

- fejlesztési igény beérkezése
- nem reális igények elutasítása – kis mennyiség, technikai korlátok vagy laborkapacitás korlátok miatt
- megfelelő igényre elindul a fejlesztés – de csak kevesen igénylik a közös munkát
- miért lenne fontos ez?

a komplexitás miatt fontos a folytonos kommunikáció mindkét oldalról!

Elméleti kenőzsír formulázás lépései

- 1. az alapolaj viszkozitásának kiválasztása**
- 2. az alapolaj típusának kiválasztása**
- 3. sűrítő kiválasztása az alkalmazás, a szükséges konzisztencia és mechanikai stabilitás alapján**
- 4. sűrítő és alapolaj kiválasztása a szükséges termikus-oxidációs stabilitás alapján**
- 5. adalékok kiválasztása az alkalmazáshoz szükséges további tulajdonságokhoz biztosításához**

Tendenciák a kenőzsír fejlesztésben és -felhasználásban

▼ **Eltolódás a magasabb teljesítményű kenőzsírok felé**

- ▼ Nem szappan alapú kenőzsírok részarányának lassú növekedése
- ▼ Szintetikus alapolajok használatának lassú emelkedése

▼ **Kenőzsír felhasználás csökkenése**

- ▼ (PI: járműipar)

▼ **Környezetvédelmi szempontok figyelembevétele**

▼ **Fejlesztés a speciális igények alapján**

